

УДК: 159.923

DOI: <https://doi.org/10.18524/2707-0409.2022.1-2.286677>

Петрук Надія Юріївна

аспірант кафедри соціальної психології

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Івано-Франківськ (Україна)

e-mail: nadiia.petruk@pnu.edu.ua

[ORCID ID 0000-0003-2841-8663](https://orcid.org/0000-0003-2841-8663)

<https://www.researchgate.net/profile/Nadiia-Petruk-3/stats>

ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ІДЕНТИЧНІСТЬ» У СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ПРОЕКЦІЯХ

У статті здійснюється теоретичний аналіз підходів до визначення поняття ідентичності, а саме психоаналітичного, символічного інтеракціонізму, соціокультурного, когнітивного, континуально-ієрархічного, наративного. Поняття «ідентичність» розглядається з позиції структури або процесу. У статті актуалізовано наративний підхід до вивчення процесу конструювання ідентичності. Загалом представники наративного підходу до дослідження особистості стверджують, що формування ідентичності можливе при переоформленні досвіду за допомогою розповідей - наративів. Цей підхід дозволить вивчити досвід особистості, який є основою поняття ідентичності; у результаті усвідомлених наративів індивіда про минуле, теперішнє та майбутнє сформується цілісна ідентичність.

Розглядаються такі механізми конструювання ідентичності, як ідентифікація, інтроєкція (психоаналітичний підхід); активна інтерналізація та мова (символічний інтеракціонізм); когнітивний, мотиваційний, емоційний, ціннісний механізми (соціокультурний підхід); асиміляція, акомодация та оцінка (континуально-ієрархічний підхід); соціальна категоризація, соціальна ідентифікація, соціальне порівняння, наслідування, інтеріоризація, адаптація, асиміляція (когнітивний підхід); рефлексивний та ціннісно-смысловий механізми (нاراتивний підхід). У статті здійснюється акцент на рефлексивному та ціннісно-смысловому механізмах, адже саме вони дають можливість особистості проаналізувати, усвідомити та сконструювати власну ідентичність цілісно.

Ключові слова: ідентичність, наративна ідентичність, підходи до визначення поняття “ідентичність”, механізми конструювання ідентичності.

Постановка проблеми. Питання дослідження феномену ідентичності є надзвичайно важливим, не тільки для теоретичних осмислень, але й для психологічної практики. Існує чимало рефлексій, емпіричних досліджень ідентичності, проте немає однастайності у трактуваннях самого поняття “ідентичність”, а відтак розуміння самого феномену. Тому **мета** статті полягає в

аналізі сучасних підходів до визначення поняття “ідентичність” та механізмів формування її.

Завдання статті:

1. Здійснити теоретичний аналіз різних підходів до визначення поняття “ідентичності”;
2. Окреслити сучасні підходи трактування поняття “ідентичності”;
3. Теоретично дослідити механізми конструювання ідентичності.

Результати дослідження. Теоретичний аналіз наукової літератури показав, що поняття «ідентичність» розглядається вченими з позиції структури або процесу. Для початку розглянемо теорії науковців, які розглядають ідентичність з позиції її структури.

Так, у рамках психоаналітичної теорії Е. Еріксон розглядав структуру поняття ідентичності, означивши його як складний внутрішній стан що включає індивідуальність, відчуття внутрішньої цілісності та відчуття соціальної солідарності з цінностями та ідеалами своєї групи. У структурі індивідуальної ідентичності Е. Еріксон розрізняє особисту ідентичність (відображає те, що залишається в людини постійним) і Я-ідентичність (у результаті зовнішніх впливів змінюється, проте серцевина «Я» залишається постійною) [4, с. 193].

Е. Еріксон виділяє три форми ідентичності:

1. Приписна ідентичність – побудована на основі умов, які особистість не обирає і вони не змінюються під впливом зовнішніх чинників (належність до нації, раси, вікової та соціальної групи).
2. Набута ідентичність – досягнута власними зусиллями людини (професійна самореалізація, вільно вибрана орієнтація і зв'язки).
3. Запозичена – ідентичність, яка відображає виконання індивідом певних ролей, що засвоєні у ході розвитку зі зразка і зумовлені очікуваннями оточуючих людей [6].

Механізмом формування ідентичності, за Еріксоном, є послідовні ідентифікації дитини зі значимими для неї дорослими, які становлять основу розвитку психосоціальної ідентичності в підлітковому віці. А також, інтродекція як процес приміряння певного образу та його переймання від зовнішніх осіб. У результаті цих механізмів відбувається формування ідентичності за рахунок інтеграції ідентифікацій у єдине ціле.

Е. Марсія, який є представником психоаналітичного підходу, виділив такі типи ідентичності людини:

- дифузна ідентичність – стан невизначеності, який характеризується відсутністю в особистості моделей майбутнього та неготовністю приймати самостійні рішення;
- передбачена ідентичність – вибір цілей життя формується під впливом оточення;
- мораторій – особистість відкладає на невизначений термін важливі життєві рішення;

- реалізована ідентичність – життєві рішення приймаються індивідом самостійно та усвідомлено [16, с. 88].

Як бачимо, представники психоаналітичного підходу визначають структуру, типи ідентичності. За допомогою моделі J. Marcia є можливим аналіз наявного типу ідентичності в особистості, а також розуміння як у процесі психологічного консультування можна допомогти клієнту вийти на рівень реалізованої ідентичності. У межах даного підходу механізмами формування ідентичності є ідентифікація, інтроекція.

У межах символічного інтеракціонізму ідентичність досліджували: E. Goffman, C. Levi-Strauss, G. Meed, H. Blumer, R. Jenkins. E. Goffman стверджував, що люди приймають певні ідентичності і діють відповідно до ролей, які суспільство створило для кожної ідентичності. Відповідно окреслив види ідентичності: соціальна ідентичність (на основі атрибутів соціальної групи, до якої належить індивід відбувається його типізація), особистісна ідентичність (включає індивідуальні ознаки особистості; є соціальним феноменом, у випадках, коли інформація про події життя індивіда відома його партнерові по взаємодії) та Я-ідентичність (суб'єктивне відчуття людиною власної життєвої ситуації, розуміння її безперервності та унікальності) [12, с.9]. C. Levi-Strauss стверджував, що ідентичність розвивається протягом всього життя людини, а основою у формуванні феномену є життєві ситуації та досвід.

У теорії символічної взаємодії G. Meed стверджує, що індивід коригує власну поведінку інтерпретуючи її та поведінку оточення. «Я» розуміється опосередковано з точки зору соціальних груп [12, с. 9]. G. Meed механізмом формування ідентичності вважає активну інтерналізацію та мову, зазначаючи, що це процес аналізу індивідом форм поведінки та мислення партнерів і перетворення їх у власні, унікальні смисли. А мова є певним стимулом, який діє на індивіда, який говорить, так само, як він діє на іншого учасника взаємодії. Це механізм, у результаті якого «ми пробуджуємо у собі ті відгуки, які викликаємо в інших, відтак ми перебираємо на себе настанови інших, включаючи їх у власну поведінку» [10, с. 6].

H. Blumer доповнив теорію поняттям «символічна взаємодія». Тобто, взаємодія разом з соціальним світом бере участь у конструюванні ідентичності [12, с. 9]. R. Jenkins, механізмом конструювання ідентичності вважає ідентифікацію, як процес у якому визначальну роль має оточення особистості, яка виконує функції класифікації, категоризації людей, речей, подій та ототожнення [10].

Отже, представники символічного інтеракціонізму розглядають ідентичність з погляду процесу та зосереджують увагу на соціальному контексті у конструюванні ідентичності, зокрема на важливості ролей, життєвих ситуацій, досвіду, інтерпретації поведінки, взаємодії з оточенням. А механізмами формування ідентичності визначають: активну інтерналізацію та мову (G. Meed), ідентифікацію (R. Jenkins).

Акцент на соціальному контексті у формуванні ідентичності роблять також дослідники соціокультурного підходу: К. Гавриловська, О. Вигівська, В. Simon, L. Peek, С. Cooley, G. Breakwel, F. Dubar. К. Гавриловська та О. Вигівська поняття ідентичності визначають як відчуття у особистості власної повноцінності та істинності, усвідомлення себе членом певної спільноти [1, с. 173]. У результаті емпіричного дослідження науковці визначили психологічні механізми формування професійної ідентичності, які можна співвідносити з феноменом ідентичності:

1. Когнітивний механізм реалізується як взаємодія уявлень індивіда про особливості певної групи та усвідомлення себе членом цієї групи.

2. Мотиваційний механізм проявляється у взаємодії внутрішніх і зовнішніх мотивів, які спонукають особистість здійснювати певну діяльність з метою реалізації інтересів і задоволення потреб.

3. Емоційний механізм – взаємодія вміння індивіда розуміти відносити, які відображаються в емоціях та здатність керувати власною емоційною сферою.

4. Ціннісний механізм – це взаємодія цінностей і переконань особистості [1, с. 176-177].

В. Simon розглядає ідентичність як набір внутрішніх рольових очікувань, які формують соціальні взаємодії, спрямовують колективну та індивідуальну поведінку і забезпечують джерела мотивації. Ідентичність є множинним феноменом, який систематизований у певній ієрархії мінливих ідентичностей, яку представляє індивід. Зокрема кожна ідентичність впливає на різні життєві ситуації. Соціальна ідентичність розвивається у процесі безперервної взаємодії з навколишнім соціальним світом [12, с.8].

Ф. Dubar, вважає, що ідентичність визначається інтеріоризацією норм, правил та стратегічною здатністю особистості досягати цілей. Соціальна ідентичність є результатом роботи «актора», який керує та організовує виміри свого соціального досвіду та ідентифікацій [14, с. 7]. Соціальну ідентичність, Ф. Dubar описує як складний комунікативний процес, який формується у історично та соціально структурованих контекстах, особистість виступає суб'єктом культури, а іноді колективним актором. Цей комунікативний процес є результатом взаємодії між суб'єктивним і об'єктивним світами індивіда. Соціальна ідентичність, за Ф. Dubar, включає суб'єктивну реальність ідентичності (взаємодія суб'єкта з самим собою) та об'єктивну віртуальну ідентичність (взаємодія суб'єкта з іншими) [14, с. 8]. L. Peek розглядає ідентичність як індивідуальне відчуття, яке включає самопочуття індивіда, групові приналежності, структурні позиції, суб'єктивний досвід індивіда, соціальні ролі, а також приписані та досягнуті статуси [12, с. 8]. С. Cooley досліджуючи ідентичність говорив про самість як про невіддільну частину соціального життя. Тобто Я-концепція починає формуватися з раннього дитинства у результаті спостереження за поведінкою оточуючих. Цей феномен С. Cooley назвав «зазеркальним Я» [12, с. 9].

Отже, представники соціокультурного підходу, зокрема В. Simon, F. Dubar, розглядають поняття ідентичності з позиції структури, а соціальну ідентичність з позиції процесуального підходу, інші науковці підходу не розділяють ці поняття. Акцент науковців підходу робиться на важливості соціальної взаємодії, у формуванні ідентичності, яка включає комунікативний процес, соціальні ролі, статуси, інтеріоризацію правил та норм, групові приналежності, досвід індивіда. У межах підходу виокремили такі механізми конструювання ідентичності: когнітивний, мотиваційний, емоційний, ціннісний (К. Гавриловська, О. Вигівська).

З позиції континуально-ієрархічного підходу розглядає поняття «ідентичність» S. Moscovici, який зазначав, що свідомість людини будується у вигляді ідентифікаційної матриці, в основі якої велика сукупність ідентичностей. Ідентичність, яка стає ведучою у певній ситуації, організовує свою ієрархію, порядок у структурі ідентифікаційної матриці. У межах цього підходу працювала І. Середницька. Означивши його як цілісний, багаторівневий феномен, в якому прослідковується два полюси: «зріла ідентичність» і «криза ідентичності» [5, с. 23].

Як бачимо, представники континуально-ієрархічного підходу розглядають ідентичність як багаторівневий, цілісний феномен, який складає певну ієрархію, за S. Moscovici це ідентифікаційна матриця. Механізмом формування феномену є асиміляція, акомодация та оцінка (І. Середницька).

Розглянемо, як поняття ідентичності трактують науковці когнітивного підходу, а саме: І. Губеладзе, Н. Tajfel, J. Turner, G. Brekuell. Н. Tajfel і J. Turner розробили теорію соціальної ідентичності, яка припускає що Я-концепція походить від соціальної та індивідуальної ідентичності індивіда. Таким чином, Я присутнє в особистості на двох рівнях: соціальне (ми) Я та індивідуальне (Я) [12, с.10]. Н. Tajfel, у межах зазначеної теорії, стверджує, що формування багатьох соціально-психологічних феноменів зумовлюється когнітивними процесами, а саме соціальною категоризацією, соціальною ідентифікацією, соціальним порівнянням. Соціальна категоризація, за автором, полягає у розподіленні особистістю світу на категорії, та співвіднесення себе з ними. Процес соціальної ідентифікації – це процес «вписування» себе у систему створених категорій та ототожнення з різними соціальними спільнотами. А соціальна ідентичність – це сукупність всіх соціальних ідентифікацій, які індивід використовує при самовизначенні. Після того, як індивід усвідомив себе частиною певної спільноти, розпочинається процес соціального порівняння - особистість порівнює свою спільноту з іншими [3, с.37].

J. Turner розробив, також, теорію самокатегоризації, яка має три рівні абстракції самокатегоризацій: супер-ординатний рівень (Я як Людина), рівень інгрупових-аутгрупових категоризацій, що базується на соціальній спільноті (Я як частина соціальної спільноти: психологи, українці, студенти), субординатний

рівень особистісних самокатегоризацій (Я як носій індивідуально-відмінних характеристик) [12, с.10].

J. Turner писав про те, що особистісна та соціальна ідентичності є антагоністами: чим сильніше проявляється соціальна ідентичність, тим меншими у сприйнятті індивіда стають відмінності між ним та членами групи, що у результаті може призвести до деперсоналізації. Відповідно, чим сильніша особистісна ідентичність, тим індивід знаходить менше подібності між членами власної групи, і тоді ідентифікація з цією групою стає менш видимою [12, с.11].

G. Brekuell підкреслює, що індивід у взаємодії з соціальним світом активно засвоює поняття, за допомогою яких пізнає себе. G. Brekuell розробила модель структури ідентичності, яка включає компоненти: біологічний організм (серцевина ідентичності, яка з часом стає менш важливою), змістовий вимір (характеристики, якими індивід може описати себе як унікальну особистість, які розширюються протягом життя), ціннісний вимір (оцінка елементів змістового виміру відповідно до соціальних норм і цінностей), суб'єктивний час і біографічний час [10, с. 11].

D. Van Camp, у межах соціальної когнітивної теорії, відзначав, що ідентичність є когнітивним процесом, і люди для роботи з соціальною інформацією використовують когнітивні скорочення та евристики. S. Fiske S. Taylor, у межах зазначеної теорії, зазначають, що люди зазвичай поведуться як «когнітивні скупі», тобто, під час обробки соціальної інформації, використовують вже відому їм інформацію, яка зазначена у їхніх когнітивних схемах. Схеми часто співпадають у членів певної соціальної групи [12, с. 9].

I. Губеладзе, у своєму дослідженні, виділяє механізми трансформації соціальної ідентичності, які також виокремлював Н. Tajfel, зокрема соціальну категоризацію, соціальну ідентифікацію, соціальне порівняння. Окрім цих механізмів I. Губеладзе виокремлює:

- наслідування - довільне чи мимовільне копіювання дій, сприйнятих від оточення;
- інтеріоризацію - формування внутрішніх категорій індивідуальної свідомості через засвоєння зовнішніх соціальних уявлень та цінностей;
- адаптацію - пристосування до умов середовища та досягнення стану узгодженості між особистістю і соціальним середовищем;
- асиміляцію – об'єднання індивідів або груп в одне ціле зі спільними властивостями через прийняття цінностей групи та відмову від власних [3, с. 40-41].

Отже, представники когнітивного підходу основним механізмом формування ідентичності вважають соціальну категоризацію, у процесі якої індивід співвідносить себе з самотійно виокремленими, у результаті соціальної перцепції, категоріями соціальної структури суспільства, та намагається знайти своє місце у цій структурі, здійснюючи ототожнення себе з різними соціальними спільнотами. Процес соціальної категоризації потрібний особистості для

систематизації соціального досвіду та для орієнтації в соціальному оточенні, визначення свого місця в суспільстві.

Сучасні дослідники розглядають поняття ідентичності у межах нарративного підходу: Л. Заграй, О. Самчук, Р. Мороз, І. Савицька, М. Гребенюк, М. Козирєвим, С. Ревенко, М. Попова, N. Licona, L. Urrieta, W. Noblit, B. Hatt, A. Uliaszek, L. Sandoval, M. Alcaraz.

У попередніх працях, Л. Заграй розглядає особистісну ідентичність у межах постмодернізму, та визначає її як «соціокультурну репрезентацію, яка організована у формі когнітивної структури у вигляді наративу». На думку Л. Заграй, дослідження ідентичності передбачає визначення унікального досвіду людини, який забезпечує їй відчуття самототожності, що можливо за допомогою ідеографічного підходу, а саме нарративним методом, який ґрунтується на осмисленні та дасть можливість провести аналіз суб'єктивного. Л. Заграй зосереджує увагу на рефлексивному механізмі формування ідентичності [6, с. 89].

О. Самчук розглядає ідентичність особистості як форму граничного усвідомлення цілісності досвіду, самототожності, що проявляється у відчутті внутрішньої саморівноваги, побудованого смислу життя завдяки процесу конструювання наративу [9]. Р. Мороз стверджує, що основними аспектами становлення ідентичності є прагнення особистості до сталості, тотожності, що проявляється у відчутті «це і є Я справжній»; спрямованості до цілісності самовизначення, усвідомлення власної унікальності, своїх цілей, цінностей; розвиток саморегуляції, що проявляється у автентичності поведінки, її відповідності внутрішньому світу [6]. І. Савицька стверджує, що індивід набуває своєї ідентичності в дискурсах, а осмислює її в наративі. Саме тому, ідентичність виступає як рухлива структура, яка ґрунтується на комунікативних діях дискурсу, у результаті чого відбувається реформування моральних засад особистості та відтворення етики сучасного суспільства [8]. М. Козирєвим поняття ідентичності окреслює як інтегрований образ Я-цілісності, який ґрунтується на минулому досвіді та включає уявлення про майбутнє, а передумовою формування ідентичності є рефлексія, як процес самопізнання. Завдяки рефлексії індивід оцінює норми, систему цінностей, соціальні ролі, зразки поведінки, якими керується його авторитетне оточення та приміряє їх до свого життя [4, с. 195].

N. Licona визначає ідентичність як стан реальності (момент існування), конструкцію, яку особа створює з того, що сприймає. Тобто, ідентичність є втіленням суспільства, яке надає контексти, з яких індивід уявляє себе. З чого випливає, що ідентичність базується на досвіді, що інтерпретація реальності життєвих ситуацій та подій впливають на розуміння власної особистості [13, с.13].

L. Urrieta, W. Noblit визначають ідентичність як Я-концепцію, або самосприйняття, яке одночасно є екзистенційним і категоричним, індивідуальним і соціокультурним, та яке змінюється, розвивається з часом.

Пізніше L. Urrieta спільно з В. Natt досліджували процес формування та зміни ідентичності з позицій нарративного підходу. Вони стверджують, що зміна ідентичності можлива при переоформленні досвіду за допомогою нарративів. L. Urrieta вважає, що нарратив як дослідницька методологія має на меті змінити особистість, переоформити та переконцептуалізувати ідентичність [15, с. 13].

D. Holland досліджував процесуальну складову ідентичності, яка включає діяльність, пов'язану з «автоприйменуванням» або «самоавторством». Конструювання ідентичності за автором, залежить від того яким чином індивід формує її та у який віковий період це відбувається [15, с. 12].

A. Uliaszek з колегами стверджують, що історія життя займає унікальне місце в інтеграційній структурі, оскільки вона слугує наріжним каменем ідентичності і шаром особистості [11, с. 2].

L. Sandoval, M. Alcaraz вважають, що формування ідентичності може відбуватися завдяки автобіографії у центрі якої не те, як людина формує та надає сенс своєму життю, а досвід як референт послідовностей, які переживає індивід, діалог між індивідом і його оточенням. Таким чином біографічна розповідь дає змогу сприйняти й уможливити означення досвіду, який є складовою індивідуальної, колективної історії та ідентичності [14, с.10]. J. Habermas стверджує, що Я-ідентичність включає особистісну та соціальну ідентичності. Він розробив концепцію балансу ідентичності. Ідея теорії полягає у тому, що сформована Я-ідентичність буде проявлятися тоді, коли особистісна та соціальна ідентичності перебуватимуть у балансі у двох вимірах:

- вертикальний вимір - єдність історії життя індивіда (особистісна ідентичність)

- горизонтальний вимір – можливість виконувати вимоги рольових систем, до яких належить індивід (соціальна ідентичність).

Досягнення балансу і його підтримка відбувається за допомогою технік взаємодії, серед яких важливу роль відводиться мові [5, с. 18].

У межах нарративного підходу, працювали також М. Гребенюк, С. Ревенко, М. Попова, які зосереджували свою увагу на важливості моральних орієнтацій, цінностей індивіда для побудови цілісної ідентичності. Зокрема, за М. Гребенюком, ідентичність є психологічною серцевиною особистості, яка відображає цілісність. А механізмом формування ідентичності є самоідентифікація, через яку відбувається формування моральних орієнтацій та цілісного, унікального «Образу Я», який стає основою побудови індивідом власної поведінки. Механізм самоідентифікації виконує відбір нових цінностей в структуру ідентичності, переструктурування ідентичності відповідно до нових елементів, оцінювання значення і цінності цих складових та співставлення їх з попередньою системою цінностей [2, с. 227].

С. Ревенко пише, що ідентичність – це результат самовизначення і самоусвідомлення власного «Я», який формує динамічну систему уявлень індивіда про себе, цілісну оцінку своїх думок, мотивів поведінки, моральності й

інтересів, свого місця в житті, відчуття самоцінності [7, с. 198]. М. Попова розуміє пошук ідентичності, як процес внутрішньої узгодженості з тим, «яким я є», які цінності реалізую у житті, тому формування цього феномену можливе при побудові ціннісно-сміслової позиції особистості щодо себе та навколишнього світу [10].

Загалом представники нарративного підходу до дослідження особистості стверджують, що формування ідентичності можливе при переоформленні досвіду за допомогою розповідей - нарративів. Адже коли індивід розповідає про своє життя, він пояснює, як розуміє свою ідентичність, свої спільноти та ідентичність інших, надає сенс своєму життю, означає свій досвід. Також, науковці цього напрямку розглядають рефлексивний механізм конструювання ідентичності, інструментами якого є наративи (Л. Заграй, О. Самчук, Р. Мороз, І. Савицька, М. Козирєвим, L. Urrieta, W. Noblit, B. Hatt, J. Habermas), інтерпретація (N. Licona), автобіографії (L. Sandoval, D. Holland, M. Alcaraz, A. Uliaszek), а також ціннісно-смісловий механізм та самоідентифікацію (М. Гребенюк, С. Ревенко, М. Попова).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Здійснено теоретичний аналіз підходів до визначення поняття ідентичності, а саме психоаналітичного, символічного інтеракціонізму, соціокультурного, когнітивного, континуально-ієрархічного, нарративного. У результаті чого можна сказати, що є достатньо досліджень структури поняття ідентичності, проте на сьогодні важливим постає питання процесу її формування.

Окреслення сучасних підходів до вивчення поняття ідентичності, дало нам усвідомлення, що сьогодні конструювання ідентичності можливе завдяки нарративному підходу. Адже саме цей підхід дозволить вивчити досвід особистості, який є основою феномену ідентичності, у результаті усвідомлених нарративів індивіда про минуле, теперішнє та майбутнє сформується цілісна ідентичність.

Виявлено, що сучасні вчені виокремлюють такі механізми конструювання ідентичності, як ідентифікацію, інтроєкцію (психоаналітичний підхід); активну інтерналізацію та мову (символічний інтеракціонізм); когнітивний, мотиваційний, емоційний, ціннісний механізми (соціокультурний підхід); асиміляцію, акомодацию та оцінку (континуально-ієрархічний підхід); соціальну категоризацію, соціальну ідентифікацію, соціальне порівняння, наслідування, інтеріоризацію, адаптацію, асиміляцію (когнітивний підхід); рефлексивний та ціннісно-смісловий механізми (нарративний підхід). Серед численних виокремлених механізмів формування ідентичності у своєму дослідженні, ми будемо опиратися на рефлексивний та ціннісно-смісловий механізми, адже вважаємо, що саме вони дають можливість особистості проаналізувати, усвідомити та сконструювати власну ідентичність цілісно.

Перспективами нашого дослідження буде теоретичне обґрунтування моделі формування нарративної ідентичності.

Список літератури

1. Гавриловська К. П., Вигівська О. В. Психологічні механізми формування професійної ідентичності студентів випускників спеціальності психологія. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 3. С. 173-177. URL: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2018/37.pdf
2. Гребенюк М. О. Самоідентифікація як механізм формування ідентичності особистості. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*. Кам'янець-Подільський, 2010. № 8. С. 219-228. URL: <http://journals.uran.ua/index.php/2227-6246/article/view/162034/161015>
3. Губеладзе І. Г. *Сільська молодь у місті: пошук ідентичності*: монографія. Київ: Міленіум, 2015. 236 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/77241833.pdf>
4. Козирев М.П. Соціально-психологічні аспекти ідентичності підлітка. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Львів, 2012. №2. С. 187-197. URL: https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyku/nvsp/02_2012_2/12kmpaip.pdf
5. Краєва О. А. *Подолання кризи ідентичності в підлітковому віці*: монографія. Харків, 2018. 218 с.
6. Мороз Р. А. Наративний підхід до дослідження ідентичності особистості. *Наука і освіта: Науково-практичний журнал Південного наукового Центру АПН України*. Одеса, 2009. № 4. С. 30-34. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/4_2009/7.pdf.pdf
7. Ревенко С. П. Сучасні підходи до вивчення ідентичності особистості юнацького віку. *Наука і освіта. Серія Психологія*. Одеса, 2013. №7. С.196-199.
8. Савицька, І. М. Свобода як чинник наративної ідентичності та автентичності особистості. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки»*. Харків, 2014. № 1083. URL: <https://periodicals.karazin.ua/thcphs/article/view/2133/1873>
9. Самчук О.О. Становлення феномену наративної ідентичності особистоті в історико-філософських парадигмах. *Практична філософія*. Київ, 2014. № 54. С.114-146. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Samchuk_2014_1.pdf
10. Яблонська Т.М. Ідентичність як предмет психологічного аналізу. *Наукові записки Інституту психології ім.Г.С.Костюка НАПН України /за ред. акад. С.Д.Максименка*. Київ: Ніка-Центр, 2010. Вип.38. 392 с. С. 378-387. URL: https://lib.iitta.gov.ua/5147/1/%D0%AF%D0%B1%D0%BB%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0-%D0%90%D0%97_2010_.pdf
11. Amanda A., Uliaszek A. and other. Bridging Development and Disturbance: A Translational Approach to the Study of Identity. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*. 2021. DOI: <https://doi.org/10.1037/per0000514.supp>
12. Kapoor C., Misra I. Religious Identity: A Missing Link In Identity Discourse. *Indian Journal of Social Science and Organizational Behaviour*. 2017. Vol. 6. P. 7-15.
13. Licona N. E. A. Theory for the Study of Identity. *Advances in Anthropology*. Mexico, 2021. Vol. 11. P. 13-24.
14. Sandoval L. O., Alcaraz M. G. G. Contributions to the debate on the study of identities and biographies. *Dialogos sobre education*. 2019. Vol. 10. P. 1-13. URL: <http://www.scielo.org.mx/pdf/dsetaie/v10n18/2007-2171-dsetaie-10-18-00009-en.pdf>
15. Urrieta L., Hatt B. Qualitative Methods and the Study of Identity and Education. *Research and Assessment Methods* (Online Publication). USA, 2019. DOI: 10.1093/acrefore/9780190264093.013.550

16. Zahrai L. Narrative identity: formation mechanism. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. Ivano-Frankivsk, 2020. Vol. 7, No. 2. P. 83-89.

References

1. Amanda A., Uliaszek A. and other. Bridging Development and Disturbance: A Translational Approach to the Study of Identity. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*. 2021. DOI: <https://doi.org/10.1037/per0000514.supp>
2. Havrylovska K. P., Vyhivska O. V. Psykholohichni mekhanizmy formuvannya profesiinoi identychnosti studentiv vypuskniv spetsialnosti psykholohiia. *Teoriia i praktyka suchasnoi psykholohii*. 2018. № 3. S. 173-177. URL: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2018/37.pdf
3. Hrebeniuk M. O. Samoidentyfikatsiia yak mekhanizm formuvannya identychnosti osobystosti. *Zbirnyk naukovykh prats «Problemy suchasnoi psykholohii»*. Kamianets-Podilskyi, 2010. № 8. S. 219-228. URL: <http://journals.uran.ua/index.php/2227-6246/article/view/162034/161015>
4. Hubeladze I. H. *Silka molod u misti: poshuk identychnosti: monohrafiia*. Kyiv: Milenium, 2015. 236 s. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/77241833.pdf>
5. Iablonska T.M. Identychnist yak predmet psykholohichnoho analizu. *Naukovi zapysky Instytutu psykholohii im.H.S.Kostiuka NAPN Ukrainy /za red. akad. S.D.Maksymenka*. Kyiv: Nika-Tsentr, 2010. Vyp.38. 392 s. S. 378-387. URL: https://lib.iitta.gov.ua/5147/1/%D0%AF%D0%B1%D0%BB%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0-%D0%90%D0%97_2010_.pdf
6. Kapoor C., Misra I. Religious Identity: A Missing Link In Identity Discourse. *Indian Journal of Social Science and Organizational Behaviour*. 2017. Vol. 6. P. 7-15.
7. Kozyriev M.P. Sotsialno-psykholohichni aspekty identychnosti pidlitka. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. Lviv, 2012. №2. S. 187-197. URL: https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsp/02_2012_2/12kmpaip.pdf
8. Kraieva O. A. *Podolannia kryzy identychnosti v pidlitkovomu vitsi: monohrafiia*. Kharkiv, 2018. 218 s.
9. Licona N. E. A. Theory for the Study of Identity. *Advances in Anthropology*. Mexico, 2021. Vol. 11. P. 13-24.
10. Moroz R. A. Naratyvnyi pidkhid do doslidzhennia identychnosti osobystosti. *Nauka i osvita: Naukovo-praktychnyi zhurnal Pivdennoho naukovoho Tsentru APN Ukrainy*. Odesa, 2009. № 4. S. 30-34. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/4_2009/7.pdf.pdf
11. Revenko S. P. Suchasni pidkhody do vyvchennia identychnosti osobystosti yunatskoho viku. *Nauka i osvita. Seriiia Psykholohiia*. Odesa, 2013. №7. S.196-199.
12. Samchuk O.O. Stanovlennia fenomenu naratyvnoi identychnosti osobystoti v istoryko-filosofskykh paradyhmakh. *Praktychna filosofiiia*. Kyiv, 2014. № 54. S.114-146. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Samchuk_2014_1.pdf
13. Sandoval L. O., Alcaraz M. G. G. Contributions to the debate on the study of identities and biographies. *Dialogos sobre education*. 2019. Vol. 10. P. 1-13. URL: <http://www.scielo.org.mx/pdf/dsetaie/v10n18/2007-2171-dsetaie-10-18-00009-en.pdf>
14. Savytska, I. M. Svoboda yak chynnyk naratyvnoi identychnosti ta avtentychnosti osobystosti. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriiia «Teoriia kultury*

- i filosofii nauky»*. Kharkiv, 2014. № 1083. URL: <https://periodicals.karazin.ua/thcphs/article/view/2133/1873>
15. Urrieta L., Hatt B. Qualitative Methods and the Study of Identity and Education. *Research and Assessment Methods (Online Publication)*. USA, 2019. DOI: 10.1093/acrefore/9780190264093.013.550
16. Zahrai L. Narrative identity: formation mechanism. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. Ivano-Frankivsk, 2020. Vol. 7, No. 2. P. 83-89.

Petruk Nadiia Yurievna

Graduate student of the Department of Social Psychology, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk (Ukraine).

INTERPRETATION OF THE CONCEPT OF "IDENTITY" IN MODERN SOCIO-PSYCHOLOGICAL PROJECTIONS

The article provides a theoretical analysis of approaches to the definition of identity, such as psychoanalytic, symbolic interactionism, socio-cultural, cognitive, continuum-hierarchical, narrative. The concept of "identity" is considered from the point of view of the structure or process. The article updates the narrative approach to the study of the process of forming identity. In general, the representatives of the narrative approach to the study of personality argue that the formation of identity is possible when the experience is redrawn of experience with the help of stories - narratives. This approach will allow to study the experience of the person, which is the basis of the concept of identity; as a result of conscious narratives of the individual about the past, present and future, the identity will be formed.

Such mechanisms of identity construction as identification, introjection (psychoanalytic approach); active internalization and language (symbolic interactionism); cognitive, motivational, emotional, value mechanisms (socio-cultural approach) are considered; assimilation, accommodation and evaluation (continuum-hierarchical approach); social categorization, social identification, social comparison, imitation, internalization, adaptation, assimilation (cognitive approach); reflexive and value-semantic mechanisms (narrative approach). The article focuses on the reflexive and value-semantic mechanisms, because they enable the individuals to analyze, realize and construct their own identity.

Keywords: identity, narrative identity, approaches to defining the concept of "identity", mechanisms of identity construction.

Стаття надійшла до редакції 04.10.2022